

KAPİTALİZM NEDİR?

Bu gün dünya üzerinde ülkelere baktığımızda bunlardan Sovyetler Birliği, Çin Halk cumhuriyeti, Doğu Avrupa ülkeleri Vietnam ve Küba nan ve bunlar gibi ülkelerin dışında kalan ülkelerin KAPİTALİST ÜLKELER olduğu nu duyuyoruz. Fakat bu ülkelerin siyasi yönetim biçimlerine baktığımız zaman değişik biçimler görmekteyiz. Örneğin bir İran ŞAH'lıkla bir Şili gene benzeri bir faşist diktatörlükle yönetilmekte ABD ve Fransa Başkanlık sistemi denen bir parlamenter demokrasi ile yönetilmekte İngiltere'de ve Hollanda'da Kraliçelik devam etmekte vb. Ve gene izlediğimizde görüyoruz ki bazı ülkelerde çeşitli siyasi yönetim biçimlerinde değişiklikler olabilmektedir. Fakat bütün bu değişik siyasi yönetim biçimine sahip olan ülkelerin genel adı KAPİTALİST TOPLUMLARDIR. O halde onların hepsinde ortak olan belli bir takım özellikler vardır. Peki bütün bu tip ülkeleri benzer yapan ve KAPİTALİZMS adı altında birleştiren özellikler nelerdir. Kapitalizm nedir? İşte burada bunları incelemeye çalışacağız.

A. KAPİTALİST SİSTEMİN EN TEMEL ÖZELLİĞİ ONUN BİR META EKONOMİSİ OLUŞUDURX

İnsanların bütün ürettikleri ürünlere META (MAL) denmez. META kendi ihtiyacı dışında pazarda satılmak için üretilen ve yeniden üretilmeye elverişli olan ürünlere denir. Örneğin bir ev halkının kendi tüketimleri için ihtiyaç duyup ürettikleri ekmeğe, eldiven, ayakkabı gibi ürünler META değildir. Veya bir sanatçının ürettiği tablolar fotoğrafı çekilip çoğaltılmadığı yani pazar için yeniden üretilebilme özelliği olmadığı sürece Meta değildir.

Yani bir ürünün META olabilmesi için iki temel özelliği olması gerekir.

1. Pazarda (piyasada) satılmak için üretilmesi

2. Yeniden üretilebilir olması

İşte kapitalizmde bütün ürünler pazar için üretildiği için onun META Ekonomisi özelliği en temel ortak bir özelliktir.

Kapitalist sistemde bütün ürünler pazar için üretilirler: Bütün ürünler META dir bu sistemde. Genellikle her fabrika ya da atölye sadece belli bir ürünü üretir. Hatta kimi zaman bir ürünün sadece bir parçasını üretir: Bu durumda, üreticinin kendi tüketimi için üretim yapmadığı kolayca görülebilir. Mesela bir düğme imalatçısını ele alalım: Fabrikasında düğme yaptıran bu adamın binlerce düğmeyi kendi ihtiyacı için kullanmayacağı açıktır. Bu düğmeler pazarda satılmak için yapılmışlardır. Kapitalist düzende üretilen ürünlerin çok büyük bir çoğunluğu pazar için üretilir. Çevremizde bunun örneklerini görebiliriz. Hemen her ürünün belli bir fiyatı vardır. Ama geçmiş üretim biçiminin kalıntılarından olduğu ülkelerde yani kapitalizmin oldukça yavaş geliştiği bazı kırsal yörelerde köylülerin pazar için üretmedikleri ürünler de vardır. Bazı kapitalist ülkelerde.

Meta ekonomisi özel mülkiyete bağlıdır. Özel mülkiyet yoksa ürünler de meta olamazlar.

Meta üreten bağımsız zanaatkar, kendi dükkanına ve aletlerine sahiptir. Düğme fabrikatörü de fabrikasının, makinalarının ve tesislerin sahibidir. Şimdi, nerede özel mülkiyet ve meta üretimi varsa orada müşterileri kazanmak için üreticiler arasında bir mücadele vardır. Büyük fabrikaların ve büyük kapitalistlerin daha var olmadıkları, sadece küçük ve bağımsız zanaatkarların bulunduğu çağlarda bile, bu zanaatkarlar müşterileri kendilerine çekmek için birbirleriyle rekabet ederler. Şu var ki, bu rekabet kapitalist düzende büyük kapitalistler arasında yapılan rekabetten farklıdır. Kapitalizmde rekabet bütün dünyaya yayılan sınırları hep genişleyen, hatta sınırsız kabul edilebilecek bir pazar için yapılır. Bağımsız küçük üreticinin kendi üretim araçlarına (alet ve hammadde) sahip olduğu küçük mülkiyet düzeninde (buna basit meta üretimi de denir) ise rekabet, sınırları belli ve çok ağır genişleyen ya da olduğu gibi kalan bir pazar için yapılır. Ama yine de bir rekabet vardır: Zanaatkar ürettiği malın kimin tarafından satın alınacağını önceden bilmemektedir, hatta ürettiği mal hiç alıcı bulmayabilir de. Alıcılar başka bir üreticinin malını alabilirler. Bu durumda zanaatkarlar arasında en güçlü ve en becerikli olanı esas olarak en çok parası ve en iyi aletleri olanı alıcıları kendisine çekecek ve rakiplerini bertaraf edecektir.

Demek ki küçük mülkiyet düzeni ve onun üzerine kurulan meta ekonomisi, büyük mülkiyetin tohumlarını kendi içinde taşımakta ve birçok bağımsız üreticinin yok olmasına yol açabilmektedir.

Su halde kapitalist sistemin en temel özelliği: onun bir meta ekonomisi oluşu, yani pazar için üretim yapan bir ekonomi oluşudur.

B. ÜRETİM ARAÇLARININ KAPİTALİST SINIFIN ELİNDE TOPLANMASI, KAPİTALİST SİSTEMİN İKİNCİ TEMEL ÖZELLİĞİDİR:

Sadece meta ekonomisinin olması kapitalizmin varlığı için yeterli bir şart değildir. Kapitalistlerin olmadığı yer ve zamanlarda da bir meta ekonomisi var olabilir: Mesela üreticilerin bağımsız zanaatkarlardan küçük mülk sahiplerinden meydana geldiği bir toplum kapitalist bir toplum değildir. Ama bir meta ekonomisidir. Bu bağımsız üreticiler pazar için üretim yapmakta ürünlerini satmaktadırlar. Ama böyle bir toplum bu gün içinde yaşadığımız sosyal düzenden çok farklıdır ve artık tarihte kalmıştır. Böyle bir toplumda yapılan üretim meta üretimi olmaktan birlikte, kapitalist üretim değildir; Sadece basit meta üretimidir. Basit (ya da küçük) meta üretiminin kapitalist ekonomi haline gelebilmesi için, bir yandan üretim araçlarının (aletler, makineler, fabrika binaları, toprak, hammaddeler) toplam nüfusa göre az sayıda zengin kapitalistin özel mülkiyeti haline gelmesi öbür yandan da bağımsız zanaatkarların ve küçük toprak sahibi köylülerin çoğunluğunun mülksüzleşmesi ve ücretli işçiler haline gelmesi gerekir.

Bir basit meta ekonomisinin, bazı insanların yıkıma uğrayarak mülk sızlaşmasına, bazılarının da zenginleşmesine yol açan tohumları kendi içinde taşıdığını yukarıda görmüştük. Tarihte gerçekte meydana gelen de budur. Ürün ülkelerde bağımsız zanaatkarların ve küçük toprak sahiplerinin büyük bir kısmı belirli nedenlerden ötürü (o zamana kadar sadece ticaret ve tefecilikle uğraşan sermayenin üretime girmesi ve bunlarla rekabet edemeyen küçük zanaatkarların iflası: büyük toprak sahiplerinin, topraklarında yaşayan küçük üreticileri kovarak ~~zenginleşen~~ büyük üretime geçmeleri ve bunların rekabeti) yıkıma uğramışlardır. Bunların en yoksulları aletlerini ve dükkanlarını büyük tüccarlara satmak zorunda kalmışlar: bu büyük tüccarlar sanayi kapitalisti haline gelirken onlarda ellerinden başka bir şeye sahip olmayan mülksüz proleterler haline gelmişlerdir. Küçük üreticilerin bir kısmı da (ki bunlar diğerlerine göre çok az sayıda) daha zenginleşmiş atelyelerini genişletmiş yeni makine almış daha çok işçi tutmuş ve fabrika sahibi olmuştur.

Yavaş yavaş üretim için gerekli olan herşey bu zengin "ustaların" ve tüccarların elinde toplanmıştır: Fabrika binaları makina ve aletler hammaddeler evler dükkanlar, madenler, demiryolları, gemiler, toprak ~~ve~~ kelimeyle bütün üretim araçları. Bütün bu üretim araçları kapitalist sınıfın mülkü haline gelmiştir.

Kapitalizmde küçük bir zenginler grubu, yani kapitalist sınıf herşeye sahiptir. Geniş yoksul kitleler ise, ellerinden yani çalışma güçlerinden başka hiç bir şeye sahip değildirler. Üretim araçlarının kapitalist sınıfın elinde toplanması, kapitalist sistemin ikinci temel özelliğidir.

C. KAPİTALİST SİSTEMİN ÜÇÜNCÜ TEMEL ÖZELLİĞİ: ELLERİNDEN BAŞKA HİÇBİR ŞEYE SAHİP OLMAYAN VE GEÇİNMEK İÇİN İŞGÜCÜNÜ SATMAK ZORUNDA OLAN BİR SINIFIN YANI İŞÇİ SINIFININ YANI MODERN PROLETERYANIN VARLIĞIDIR.

Ellerindeki bütün malı mülkü kaybeden bu çok geniş insan kitleleri, kapitalistlere ait fabrika çiftlik ve madenlerde ücretli işçi olarak çalışmaya başlarlar. Mülksüzleşmiş, yoksullaşmış zanaatkar ve köylü için bundan başka yapacak bir şeyde kalmamıştır zaten. Ya fabrika da ve kapitalist çiftliklerde ücretli işçi olarak çalışmak, ya da açlık tan-kendi üretim araçlarına sahip olmayan ve artık sahip olması da imkansızlaşan proleterlerin önünde bunlardan başka yapacak bir şey kalmamıştır. Böylelikle kapitalist sistemin üçüncü temel özelliği olan ÜCRETLİ EMEK'le karşı karşıya geliriz.

Nedir ücretli emek? Daha eski çağlarda da ücretli emek var mıydı? Ücretli emek kapitalizme has bir olgudur. Daha eski çağlarda, kölelik zamanında, köleleştirilen insanlar pazarda alınıp satılıyordu. Ve bu köleler efendilerinin özel mülküydü. Hatta isterse efendisi kölesini öldürebilirdi de. Daha sonra gelen ortaçağ toplumlarında yada genel adıyla feodal toplumlarda bu sefer insanlar toprakla, üzerlerinde yaşadıkları toprakla birlikte alınıp satılan köleler haline haline geldiler. Tüm ailesiyle toprak ağasına ya da derebeyine ait olan fakat kölelerden hukuken biraz daha özgür olan bu köylülere SERF denilmektedir. Ve bunlar köleler gibi kişi kişi değil üzerinde yaşadıkları toprakla birlikte alınıp satılırlardı.

Ücretli işçi ise ne alınır ne satılır. Burada artık alınıp satılan şey insanın kendisi değil, onun ışgücüdür. Onun iş yapma, çalışma gücüdür. Ücretli işçi hukuksal açıdan özgürdür. Yani istediği yere gidip gelme ve istediği yerde çalışma hakkına sahiptir. Yani kendi işgücünü istediği yer ve zamanda istediği patrona satmakta özgürdür ücretli işçi. Böylece bir özgürlüğe kapitalistin de ihtiyacı vardır. Çünkü o da feodal ağa baskısının kalktığı hukuken insanların istedikleri yerde seyahat ve çalışma özgürlüğüne sahip oldukları bir düzende ancak kendi fabrika ve atölyelerinde ve büyük topraklarında çalışacak işçiler bulabilir. Ve işçilere özgür olduklarını söyleyerek ister çalışın ister çalışmayın bu sizin bileceğiniz iştir der. Çünkü kendisi kırsal kesimdeki mülksüzleşmenin şehre getirdiği yüzbinlerce işsiz i istediği zaman kiralayabilecektir. Böylelikle aslında istenilen yer ve zamanda çalışma özgürlüğü patronların bir SINIF olarak müsaadesine tabi hale gelmektedir. Çünkü işsiz olan bir insan herşeyden önce yaşamını devam ettirebilmek ve aile geçindirebilmek için kesinlikle çalışarak para kazanmak zorundadır. Aksi takdirde açlığa mahkûm olacaktır. O halde onun keyfine göre çalış, mama özgürlüğü sadece kağıt üzerinde ve patronların ağzında kalan bir özgürlüktür. Çalıştığı zaman da patronun tayin edeceği bir ücret ve çalışma şartlarında çalışacaktır. O halde kapitalizmde özgürlük işçiler için ya açlıktan ölme ya da işgücünü kapitaliste satma özgürlüğüdür.

Demek ki ücretli emeğin esası, işgücünün satılmasıdır. Yani işgücünün de bir meta haline gelmesidir. Yukarıda kısaca anlattığımız basit meta ekonomisinde, pazarda, ekmek, elbise, süt, süs eşyası gibi şeyler satılırdı ama işgücü satılmazdı. İşgücünün sahibi olan bağımsız zanaatkar ve üretici kendi üretim araçlarına ve dükkanına sahipti. Kendisi için çalışıyordu; işgücünü başkasına satmasına gerek yoktu.

Kapitalizmde ise durum çok farklıdır. İşçinin üretim araçları yoktur ve hiç bir zaman da olmayacaktır. Çünkü modern üretim araçları, modern fabrikalar çok büyük bir sermayeyi gerektirmektedir. Asgari ücret alan bir işçinin böyle bir sermayeye çalışarak sahip olması için mesela 1,5 milyon lira için aldığı parayı hiç harcamadan 70 yıl çalışması gerekmektedir. Böylece kendisi ve ailesi çalışmaya devam edecektir ve hiç bir zaman aldığı parayla kapitalist olamayacaklardır. Böylelikle kumaş, yiyecek pazarlarının yanı sıra bir de ortaya emek pazarı çıkar.

Demek ki, kapitalist sistemin üçüncü özelliği, ellerinden başka bir şeye sahip olmayan ve geçinmek için iş gücünü satmak zorunda olan bir sınıfın, işçi sınıfının, yani modern proleteryanın varlığıdır.

KAPİTALİST ÜRETİM İLİŞKİLERİ:

Kapitalist sistemin üç temel özelliği olduğunu gördük: pazar için üretim (meta üretimi), üretim araçlarının mülkiyetinin kapitalist sınıfın tekelinde olması, ücretli emek, yani işgücünün satılması esasına dayalı çalışma.

Bütün bu özellikler, şu soruyla ilgilidir: Üretime ve üretilen malların bölüşümüne katılan insanlar arasındaki karşılıklı ilişkiler nelerdir?

Şimdi, "meta üretimi" ya da "pazar için üretim" sözlerinin anlamı nedir?

İnsanlar aslında birbirleri için üretim yapmaktadırlar ama herbiri bu üretimi kendi işletmesinde özel olarak belirlenmiş kişiler için değil genel olarak pazarda satmak için üretmektedir. Yani malları önceden kimin tarafından alınacağını bilmeden üretirler. Ve her üretici insanların şu veya bu ihtiyaçları için çeşitli dallarda üretim yaparlar.

Yani

para üretim gerçekte sosyal üretimdir, ama bu sosyalliği sağlayan şey para yani satış(pazar) olmaktadır. Örnek olarak : Hüseyin adlı bir köylü pazara satmak için peynir yoğurt vs. gibi şeyler getirmiş. Ahmet adlı biri de yaptığı ayakkabılara getirmiş. Şimdi diyelim ki Ahmet'in peynire Hüseyin'in de ayakkabıya ihtiyacı var. O halde Ahmet sattığı ayakkabıların parasıyla peynir alacak Hüseyin'de sattığı peynirin parasıyla ayakkabı alacaktır. Her ikisi de mallarını getirirken ve üretirken aslında bunları kimin alacağını bilmiyorlardı ama birbirleri için üretim yapmış oluyorlardı. İşte böyle bir meta ekonomisinde insanlar birbirleri için çalışırlar amabunu örgütsüz plansız bir tarzda ve birbirlerinden bağımsız olarak yaparlar. Şu halde meta üretiminde insanlar birbirleriyle belirli ilişkiler içindedirler.

Aynı şekilde "üretim araçlarının bir sınıfın tekeline geçmesi"nden ya da "ücretli emek"ten söz ederken, aslında insanlar arasındaki belirli ilişkilerden söz ediyoruzdur. Mesela "üretim araçlarının bir sınıfın tekeline geçmesi sözünün anlamı nedir.? Bunun anlamı fiili çalışmaya yapan insanların başkalarına ait olan üretim araçlarına çalışıyor olmasıdır. Yani bir kısım insanlar üretim araçlarına sahiptirler ve sahip olmalarıyla da diğer kısım insanlar genel olarak bu araçlara sahip olmayacak şekilde bu araçlarla çalışmaya mecburdurlar. Demek ki burada da "üretim yapan insanlar arasındaki karşılıklı ilişkiler nelerdir?" sorusuyla ilgiliyizdir aslında.

Üretim süreci içindeki insanların karşılıklı ilişkilerine ÜRETİM İLİŞKİLERİ denir. Ve insanların bu üretim sürecindeki maddeleri nasıl ürettikleri nasıl değiş tokuş yani mübadele ettikleri ve nasıl bölüşükleri incelendiğinde onların içinde buldukları üretim ilişkileri anlaşılabilir olur. En temel üretim ilişkisi mülkiyet ilişkisidir. Yani mülkiyet ilişkisi demek üretim araçlarının mülkiyetinin nasıl olduğu ve bunlara hangi sosyal sınıftan ya da grubun sahip olduğu meselesinin ortaya konması demektir.

Üretim ilişkileri her zaman aynı kalmamıştır. Çok eski zamanlarda, insanların küçük topluluklar(klanlar,kabileler) halinde yaşadıkları zamanlarda, topluluğun bütün üyeleri belli bir yaştan sonra üretime yani avcılık, balıkçılık, meyva toplayıcılığı gibi faaliyetlere katılırdı. Ve elde edilen ürünler de bütün topluluk üyeleri arasında oldukça eşit bir biçimde dağıtıyordu. Böyle bir toplumdaki üretim ilişkilerinin temelini, bu ortak üretim, eşit bölüşüm ve başlıca üretim aracı olan toprakta özel mülkiyetin bulunmaması meydana getiriyordu. Toprak bütün topluluğun ortak mülküydü. Herkesin sosyaldurumu, üretime ve bölüşüme katılışı aynı olduğu için, bu toplumda ayrı sınıflarda yoktu. Sınıflı toplumların ilki olan köleci toplumlarda ise başka bir üretim ilişkisi vardır. Kölenin kendisi de dahil bütün üretim araçları köle sahibine aittir ve köle haftanın bir günü kendisinin ve ailesinin ihtiyacı olan maddeleri üretmek için çalışırken öteki altı gün sadece efendisinin ihtiyaçlarını gidermek için çalışır. Köleci toplumlardan sonra genel olarak görülen feodal toplumlarda ise yine başka türlü bir üretim ilişkisi vardır. Bu toplumda köle artık beye değil toprağa bağımlıdır. Beyin ağanın izni olmadan toprakları terkedemez ve üzerinde yaşadığı toprakla birlikte alınıp satılır. Haftanın bir kaç günü kendi ve ailesi için geri kalan dörtbeşgünü de bey, ağa için çalışır. Kapitalist toplumda ise yukarıda gördüğümüz gibi yine başka türlü bir üretim ilişkisi vardır.

Demek ki üretim ilişkileri tarih boyunca değişmişlerdir toplumların ~~KKK~~ hayatlarının diğer yönlerini de yani düşüncesini, sanatını, sporunu devletini ve onun aldığı biçimleri iste bu üretim ilişkileri belirler. "KAPİTALİST ÜRETİM İLİŞKİLERİ" KAPİTALİST ÜRETİM TARZI" ya da "KAPİTALİST TOPLUM BİÇİMİ"- bütün bu terimler, üretim araçlarının mülkiyetinin az sayıda kapitalistlerin (burjuva sınıfının) elinde olduğu ve toplumun çoğunluğunu meydana getiren işçi sınıfının ise ücretli emek yaptığı bir meta ekonomisinde insanlar arasındaki ilişkileri ifade ederler.

İŞÇİNİN SÖMÜRÜLMESİ

Şimdi şu soru akla gelecektir.: Kapitalist neden işçi tutar, neden belli bir ücretle çalıştırmak üzere işçi alır fabrikasına? Şüphesiz hayırseverliğinden, işçileri beslemek istemesinden veya işsizliği önlemek istemesinden değildir... Kapitalist onlardan kâr sağlamak için işe alır işçileri. Kapitalist sanayici, fabrikasını da vatanı, milleti kalkındırmak için değil gene kâr sağlamak için kurar makinelerini de kâr sağlamak için alır. Bütün amacı kârdır onun. Yani toplumun çıkarlarını düşünmek ya da ihtiyaçlarına hesab ederek yararlılığını ya da gereksizliğini hesab ederek değil, az veya fazla kâr getirip getirmeyeceğinin hesabını yaparak kurar fabrikasını, sermayesini bu hesaba göre yatırır. Ve kendisi üretim araçlarının sahibi olduğu için istediği malı üretmek de de serbesttir ve işçi yalnızca burada çalışabilir ya da çalışmayabilir. Örneğin kitlelerin yök edilmesine yol açan çeşitli silah sanayii bu gün büyük kapitalistlerin en fazla yatırım yaptıkları alanlardan birisidir. Çünkü oldukça fazla kâr getirmektedir. Gene gazoz ve çiklet yapımı oldukça kâr bırakan alanlardır. Ama bunun yanında şu anda insanların gerçekten ihtiyaç duydukları hastahane, okul, ucuza alınabilecek giyim eşyası, ev vs. gibi alanlara kapitalistler pek fazla sermaye yatırmazlar yalnız arada sırada propaganda ve reklam için bir iki anıt dikerler veya "hayır kurumu"na yardımlar bulurlar veya kendi adlarına bir iki okul kurarlar. Ama bunlara harcadıkları paralar onların reklama harcadıkları paranın bile çok çok altında bir miktardır. Kapitalistlerin üzerinde bir güç olmadığı için üretimdeki amarişiyi önlemenin de kapitalist toplumda imkanı yoktur. Çünkü her kapitalist sermayesi oranında en fazla kâr getiren işe yatırım yapmak için yarış edecektir.

Şimdi kârın nasıl elde edildiğini görelim: Kapitalist fabrikasında üretilen malların satılması ile kârını para biçiminde alır. Satışa çıkardığı mallar ne kadar para bırakacaktır? Bu, malın fiyatına bağlıdır. Oyleyse bu fiyat nasıl belirlenir? Deniliyor ki "fiyat malın değerinin parasal ifadesidir. Peki malın değeri nasıl belirleniyor?

Şimdi dikkat! Çünkü "malların, yani metaların değeri nasıl belirlenir" sorusuna vvrilecek cevap, kapitalist sistemde işçilerin nasıl sömürüldüğünü de anlamamızı sağlayacaktır.

METALARIN DEĞERİ:

Bir meta alınıp satıldığına göre insan ihtiyacını tatmin etmeye yarayan bir şeydir. Yani kullanılmak için yapılmıştır. O halde bir kullanım değeri vardır.

Her gün piyasada yüzlerce meta alınıp satılır. Mesela bir kilo süt 7,8 liraya bir tüp gaz ise 55 liraya alınır. Şimdi aşağı yukarı 8 kilo sütün bir tüp gaza eşit değerde olmasını sağlayan nedir? Bir tüp gaz ile 8 kilo sütün değış tokuş edilmesini sağlayan bir ortak ölçü olmalıdır. bu ortak ölçü nedir?

Bu ortak ölçü metaların kullanım değerimidir? Bir metanın yararlı olup olmadığını? Hayır. Benim süte hiç ihtiyacım olmayabilir ama süt yine de 7 lira olmaya devam edecektir. Buna karşılık belli bir anda bir tüp gaza duyduğum ihtiyaç çok büyük olabilir bu durumdadaki (karaborsa da değilse) gaz tüpünün fiyatında bir değışme olmayacaktır. Faydalılık yere ve zamana göre değışir.

Metaların bir değeri olabilmesi için şu veya bu insan ihtiyacına cevap vermeleri şarttır. (bu anlamsız ve zararlı bir ihtiyaç ta olabilir) Ama metaların birbirleriyle değış tokuş edilmelerini sağlayan ölçü veya oran, onların kullanım değeri yani faydalılıkları olamaz, çünkü her meta belli bir ihtiyaca cevap verir: Bir traş bıçağı ile bir ceketin ya da bir aspirinin faydaları arasında herhangi bir oran yoktur. Birbirleriyle hiç bir şekilde karşılaştırılmazlar.

Metaların değerini, yani birbirleriyle değışebilme oranlarını ölçmek için :

1. Bütün metalarda ortak olan
2. Ölçülebilen ve miktar olarak ifade edilebilen
3. Toplumda genel olarak herkes tarafından benimsenen

ORTAK BİR ÖLÇÜ gerekir.

Biraz düşünürsek görürüz ki bütün malların tek ortak özelliği, hepsinin insan emeği ile üretilmiş olmasıdır. Her mal genel olarak emek ürünü olduğu için birbiriyle karşılaştırılabilir, alınıp satılabilir. İşte bu yüzden malların değişim değeri vardır.

Hava çok faydalı bir şeydir ama hava bir meta değildir yani alınıp satılamaz. Ancak hava emek ile işlenip içindeki oksijen bir tüpe doldurulursa ve pazara sürülürse o zaman bir meta olur yani belirli bir değişim değerine sahip olur.

Demek ki değer ölçüsü emektir. Bunu şöyle de söyleyebiliriz: Bir malın değeri o mala isabet eden emek miktarıdır, o malın üretiminde harcanan emek miktarıdır.

Peki emek miktarı ne ile ölçülür? Emeği kilo ile mi metre ile mi ölçeceğiz? Emeğin miktarı ancak süre ile ölçülebilir. Her mal belli bir süre, belli bir zaman süresi içinde ölçülür. Bu süre bir kaç dakika da olabilir bir kaç gün de. O halde biz emeğin miktarını ancak zaman birimi olan saat ile ölçebiliriz.

Burada hemen şunu eklemek gerekli: Bir malın içindeki emek sadece onun üretimine katılan emekçinin emeğinden ibaret değildir. Mesela bir otomobil yapmak için hammadeler (demir, kauçuk) makineler ve işçiler ve tesis gereklidir. O zaman bu otomobili üretmek için gerekli emek süresi sadece otomobil sanayiindeki işçilerin harcağı emek süresinden ibaret olamaz; çünkü, otomobil üretiminde kullanılan makina ve hammaddelerin üretilmeleri ve diğerleri için de belli bir emek miktarı harcanmıştır. Bu yüzden makina ve hammaddelerin değeri yani bunların üretilmeleri için gerekli olan emek süresi de otomobilin değerine dahildir.

Şu halde bir metanın değerine, doğrudan doğruya o metanın üretiminde çalışan işçilerin emeği (buna doğrudan ya da canlı emek de denir) ile üretimde kullanılan makina, hammadde gibi şeylerin değeri dahildir.

Bir başka önemli nokta daha: Bir malın değeri, o malın üretilmesi için harcanan emek miktarıdır, dedik. İyi ama bu emek kimin emegidir? Bir işçinin emeği bir başka işçinin emeğine eşit değildir. Mesela genç ve kalifiye işçiler yaşlı ve kalifiye olmayan işçilerden daha hızlı ve daha ustaca çalışıp bir malı daha kısa bir emek süresi içinde üretebilirler.

Ayrıca bir fabrikadaki makina ve aletler eski ve yetersizse bu fabrikanın işçileri aynı malı daha yeni aletlerle çalışan bir başka fabrikanın işçilerinden daha uzun bir sürede üreteceklerdir. Bundan başka çeşitli belediye işlerinde okullarda yollarda, hastahanelerde çalışan ve gözle görülür bir mal bir meta üretmeyen işçiler vardır. Bunlar hizmet üretirler ve bedenen çalışırlar. Peki bunların ücretleri nasıl belirlenir?

Görülüyor ki değer ölçülmesinde esas alınan emek şu veya bu işçinin emeği değil, bütün işçilerin ortalama emegidir. Bu gün piyasada satılan malların çoğu birden fazla işçinin emeği ile üretilmiştir. Bütün toplumda bir işbölümü olduğu gibi tek tek fabrika ve işyerlerinde de bir işbölüm vardır. Buna üretimin toplumsallaşması veya emeğin toplumsallaşması demir. Önemli olan tek tek insanların bireysel emeği değil, toplumsal emektir.

Aynı şekilde bir malın daha uzun veya daha kısa sürede çıkması onun değerini değiştirmez. Burada da bir ortalama toplumsal emek ölçü alınır. Bir malın değişik işyerlerinde değişik teknik şartlar altında üretilmiş olması burada o kadar önemli değildir. Önemli olan malın kendisidir. Piyasada ancak bir tane değer vardır: Ortalama değer.

Bu ortalama değer, herhangi bir ülkede, herhangi bir iş kolunda, ortalama bir teknik, ortalama bir ustalık ile ortaya çıkan emek süresidir.

Buna toplumsal olarak gerekli emek süresi denir. Bir malın değeri bu ortalama emek süresi ile tayin edildiğine göre bu ortalama süreden daha fazla emek harcayan bir fabrika bu fazla emeğin karşılığını alamayacaktır. Yani malını kendi harcağı emek süresinden daha düşük bir değere satmak zorunda kalacaktır. Buna karşılık ortalama daha ileri tekniklerle çalışan bir fabrika ise, malını kendi harcağı emek süresinin üstünde bir değere satacaktır. Birinci durumda bir emek israfı ve düşük kârlılık vardır. İkinci örnekte ise bir emek tasarrufu ve fazladan bir kâr vardır. Bu durum birinci fabrikanın sahibi olan kapitalisti işçileri daha çok sövmeye ve işletmesini yenilemeye, yeni makineler almaya itecektir. Kapitalizmin üretim araçlarını geliştirmesinin sebebi de bundan başka bir şey değildir: Kârı arttırmak.

Buraya kadar değerden sözettik. Ya fiyat nedir? Fiyat değerın parasal biçimi, para ile ifade edilmesidir, deniştik. Gerçek hayatta, bir metanın fiyatı, belli bir anda, o metanın değerinden daha yüksek te olabilir daha düşük de. Bu, o anda piyasada o mal için ne kadar talep olduğuna ve üretimin bu talebi karşılayıp karşılamadığına bağlıdır. Eğer malın piyasadaki miktarı talebi aşıyorsa, fiyat değerın altına düşer, yok eğer üretim talebi karşılamaya yetmiyorsa, fiyat yükselir. Ama uzun bir dönem içinde bakılırsa, bir metanın fiyatı, o metanın değerinin çevresinde dalgalanır.

İŞGÜCÜNÜN DEĞERİ VE ÜCRET

Sömürünün açıklanmasına geçmeden önce, işgücünün değeri ve onun parasal ifadesi olan ücret üzerinde durmamız gerekiyor.

Ücret nedir? diye sorulduğunda çoğu zaman, "ücret emeğin karşılığıdır" veya "ücret emeğin fiyatıdır" cevabı alınır. Bu, kapitalistlerin sömürüyü gizlemek için başyurdukları bir aldatmacadır. Kapitalistler "işçi emeğinin karşılığında ücret, işveren de sermayesi karşısında kâr kazanıyor" diyerek sömürüyü gizlemeye çalışırlar. Ücret emeğin karşılığıdır demekle kapitalistler işçilerin çalışmasının tam karşılığını ödediklerini söylemek amacını güderler.

Oysa işçinin kapitaliste sattığı şey EMEK değil, İŞ GÜCÜDÜR. Emek ile işgücü arasında ne fark var? denebilir. Çok önemli bir fark vardır. Çünkü kapitalist sömürü bu farka dayanır.

İşgücü iş yapma gücü demektir, insanın ~~varlığı~~ canlı varlığında bulunan bedeni ve zihni yetenektir.

Emek ise faaliyet haline geçmiş olan, harcanmakta olan ya da harcanması tamamlanmış işgücüdür.

Kapitalizmde işgücü meta haline gelmiştir.. İşgücünden başka satacak hiç bir şeyi olmayan mülksüz, proleter, geçinmek için işgücünü satmak zorundadır. Oysa emek bir meta değildir. Ne değeri vardır ne de fiyatı. Emeğin bir meta gibi satılması için satılmadan önce de var olması gerekir. Bir şeyin alınıp satılması için ortada olması şarttır. Oysa emek üretimden önce ortada yoktur. Emek ancak faaliyet anında, üretim faaliyeti halinde vardır. Ortada olan ve alınıp satılan işgücüdür. İşçi ücret karşılığında patron tarafından kiralanınca ortada emek yoktur sadece işgücü vardır. Ve işçi işgücünü işin başında sattığı için, üretim sırasında emeği de artık ona ait değildir, onun iş yapma gücünü işgücünü satın almış olan patrona aittir. Peki işverenin işçiye ödediği ücret yani işgücünü satın aldığı fiyat nasıl saptanmaktadır? Metaların değerinin, onları üretmek için gerekli olan toplumsal emek miktarı veya emek süresi ile belirlendiğini görmüştük. Şimdi aynı şey işgücü için de geçerlidir.

Ama işgücünün üretilmesi ne demektir?

İşgücü, insanın çalışma kabiliyetidir, çalışmasını sağlayan güçtür.

İşgücü, işçi yaşadığı sürece varolur. İşgücünün varolabilmesi için ~~XXXX~~ işçinin canlı ve sağlıklı olması şarttır. İnsan da ancak bazı şeyleri tüketerek bunu sağlayabilir.

İşçi işgücünü patrona satar. Ama akşama kadar da çalışıp tükenir. Ertesi gün yeniden çalışmaya gelebilmesi, ertesi günde işgücünü satabilmesi için beslenmesi, dinlenmesi, barınması, uyuması, giyinmesi gerekir. Besin dinlenme uyku gibi şeyler işçinin gücünü yerine getirecek ve ertesi gün yeniden çalışabilmesini sağlayacaktır. Yani işçinin işgücü yeniden üretilmiş olacaktır, bu demektir ki besin maddeleri, ev, elbise yani işçinin yaşaması için gerekli olan maddeler, onun işgücünün üretilmesinde kullanılmaktadır.

İşte işgücünün değeri (ücret), işçinin yaşaması için gerekli olan bu maddelerin değeri ile belirlenir. İşçilerin tükettiği bütün maddelerin bir değeri vardır. Bunların hepsi birden, işgücünün değerini meydana getirirler.

İşçilerin yaşaması için gerekli olan geçim araçları her ülkede farklıdır. Bunlar aynı ülke içinde de zaman zaman farklılıklar gösterirler. İnsan ihtiyaçları sabit değildir. Yıllar içinde bu ihtiyaçlar da artar ve çeşitlenir.

Ayrıca işçi yalnız da değildir. Yaşlanan ve ölen işçilerin yerini dolduracak yeni işçiler ortaya çıkaracak dölünü devam ettirecektir. Kapitalizm de ondan bunu beklemektedir. Bu yüzden işçi ailesi ile bir bütündür. Dolayısıyla işgücünün değerine işçinin çocuklarının, ailesinin,

yaşamayı, geçinmesi için gerekli olan geçim araçlarının ve diğer sosyal haklardan faydalanması (gezi, eğlence, tatil) için gerekli olan ~~XXXXX~~ değerler toplamı da dahildir.

Öte yandan kalifiye işçinin durumunda işgücünün değerine eğitim harcamaları da eklenir. Bir işçinin vasıflı olabilmesi için yani teknik ve hüner öğrenebilmesi için belli bir para harcanır. Bu harcama da işgücünün değerine dahildir.

Özetlersek, işgücünün değeri, üretilmesi için gerekli olan ortalama emek süresi ile ölçülür. Yani işgücünün değeri:

1. İşçinin ve ailesinin geçimine ve diğer sosyal harcamalarına yetecek değerler toplamı ile,
2. Belli bir hüner, ustalık kazanması için gerekli eğitim ve öğretim masraflarını temsil eden değerler toplamıdır.

Asgari ücret hesaplamaları da bu esasa dayanılarak yapılır. Asgari ücret, Asgari Ücret Yönetmeliğine göre, "Sosyal durum" göz önüne alınarak, "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür (gazete, sinema, okul) gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir."

Biz burada işgücünün değerinin nasıl belirlendiğini tartışıyoruz. Ücret ise çeşitli nedenlerle, işgücü değerinin üstünde ya da altında olabilir. Daha kapitalist sömürüyü açıklamadık. Kapitalist sömürünün kaynağı işgücünün değerinin verilmemesi değildir. Kapitalist sömürü iş gücünün değeri tam olarak verilse de vardır. Sömürünün kaynağında daha öncede söylediğimiz gibi, iş gücü ile emek arasındaki ayrılık vardır. Bu ise işgücünün bir meta haline gelmesine dayalıdır. İş gücünün meta haline gelmesi ise kapitalist üretim ilişkilerinin sonucudur. Yani üretim araçlarının doğrudan üreticilerden ayrılmasının ve kendileri çalışmayan az sayıda kapitalistin mülkiyeti haline gelmesinin sonucudur.

Elbette patronlar işgücünün değerini düşük tutmak için ya da ücreti iş gücünün değerinden düşük tutmak için çalışırlar. Gerçek işçi sendikaları, yani sınıf sendikaları, işgücünün değerine satılmasını sağlamak için patronlarla kıyasıya bir mücadele içine girerler. Ama bundan fazlasını yapamazlar, sömürünün kendisini ortadan kaldıramazlar, yani yukarıda saydığımız sömürüye yol açan şartları (işgücünün meta yaşması, üretim araçlarının bir sınıfın tekeline geçmesi, küçük üreticilerin mülksüzleşmesi vb.) ortadan kaldıramazlar.

Şimdi ana konumuza SÖMÜRÜ ye dönelim. Bunun için ücret sözleşmesinin yapıldığı pazar yerinden ayrılıp, fabrikaya dönmemiz gerekiyor.

KAPİTALİST SÖMÜRÜ:

Üretimi başlatabilmek için kapitalist hammadde, yakıt, makina ve öteki gerekli maddeleri satın alır ~~yanı sıra işçileri~~ sonra da işgücü satın alır. yani işçi tutar. Bütün bunlara para öder. Üretim çalışması başlar, işçiler çalışır, tekerlekler döner, yakıt yanar, fabrika binası ve makineler eskir ve yıpranır, işgücü harcanır. Bunun sonucunda fabrikadan yeni bir meta çıkar. Bütün metalar gibi bu metanın da bir değeri vardır. Nedir bu değer? Bir kere meta kullanılan ve tüketilen üretim araçlarının değerini kendi içine almıştır. hammadelerin tüketilen yakıtın, makinelerin kullanılan ve yıpratılan parçalarının değeri üretilen metaya geçmiştir. Bütün bu değerler artık, metanın değeri haline gelmiştir. İkinci olarak metanın içinde işçilerin emeği de bulunmaktadır. Makine bina, yakıt arsa, hammadde ile işgücüne ödenen para, yeni üretilen malın maliyetidir. Bunlardan makina, arsa, bina, yakıt, hammadde ve üretim için gerekli diğer maddelere patronun ödediği paraya SABİT SERMAYE denir. Bunun sebebiş bu metaların hepsinin yeni üretilen mala sadece kendi değerlerini katmaları ve fazladan bir değer yaratamamalarıdır. İşgücü ne ödenen paraya ise DEĞİŞKEN SERMAYE denir. Bunun sebebini ise biraz sonra göreceğiz.

Demekki fabrikada üretilen yeni metanın değerinde bu iki unsur, sabit sermaye ile değişken sermaye bulunmaktadır. Ama kapitalist üretimin amacı kârdır. Üretilen meta, kapitaliste kendi maliyetinden fazla bir para yani kâr bırakmazsa kapitülist ne makina alır ne de işçi. Kapitalistin üretim faaliyetine girmesindeki amaç başlangıçta yatırdığı paradan daha fazlasını elde etmektir. Ve üretime devam eden fabrikalar aslında kâr etmekte dir ve bunun için üretimlerine devam etmekte dir.

Yani kapitalistin fabrikasından çıkan metanın değeri üretimin maliyetinden fazla olmaktadır. Bu değer fazlası bu artık değer nereden gelmektedir?

Masa üreten bir kapitalisti düşünelim. Kapitalist önce makineler ve ham madde (sabit sermaye) ile iş gücü (değişken sermaye) satın alır. Bu satın aldığı değerleri de emek saatiyle ölçeceğimize göre diyelim ki sabit sermayenin değeri 6 emek saati, işçinin ise diyelim ki 4 emek saatinde harcadığı emek ile kendi aldığı ücretin karşılığını üretebilmekte ya da diğer deyişle, işçi, değerleri 4 emek saati olan ihtiyaç maddelerini tüketerek yeniden çalışabilir hale gelecek, işgücünü yeniden üretecektir. İşte kapitalistin harcadığı toplam para 6 emek saati olan sabit ve 4 emek saati olan değişken sermayenin toplamı olan on emek saatinde eşittir. Fakat ne var ki kapitalist işçinin bir işgünü yani diyelim ki genel olarak 8 saatini satın almıştır. Sözleşme böyle yapılmıştır. O halde işçi masayı dört saatte yapmasına rağmen bir dört saat daha çalışmaya mecburdur. Fakat kendisine daima dört saatin ücreti ödenecektir. Fakat masanın değeri ise 6 saat artı 4 saat artı 4 saat olacak ve pazarda da toplam olan 14 saatlik emek değerine satılacaktır. İşçi üretim sırasında 8 saatlik bir değer yaratmış, ama sadece kendi işgücünün değeri olan 4 saate eş bir para almıştır. Geri kalan 4 saat değerini artık değerdir ve işçiye karşılığı ödenmemiş olan gaspedilmiş emektir. Yani kapitalistin KARI'dır.

Demek ki artık değer, işgücü tarafından yaratılan değer ile, bu işgücünün maliyeti arasındaki farktır. Bu fark olmasaydı, kapitalistler işgücü satın almaktan hiç bir yarar görmeyeceklerdi.

Burada şunu iyice belirtmek gerekiyor: Bu artık değer malların satılması sırasında değil, üretim esnasında, üretim süreci içinde ortaya çıkmıştır. Kapitalist sanayicinin kârı, tüccarın ki gibi, malları ucuza alıp pahalıya satmakla doğmaz. Kapitalist sanayici, makina hammadde ve işgücünü değerine almakta ve üretilen masayı değerine satmaktadır. Masaların değeri (14 saat), makine, hammadde ve işgücünün değerinden (ki bunlar 10 saat tutmaktadır) fazladır, çünkü bizzat üretimin içinde bir artık değer doğmuştur. Bu artık değer işçinin karşılığı ödenmemiş emektir. Bir kez daha vurgulayalım: Bu karşılığı ödenmemiş işgücü değil; karşılığı ödenmemiş emektir.

Bu da şunu göstermektedir ki: İşçiler sekiz saatlik işgününün yarısında kendi tükettikleri enerji ve çalışma güçlerini yeniden üretmek, canlılıklarını yeniden kazanmak için çalışmakta, ama günün geri kalan yarısında patron için çalışmaktadır.

Şimdide, tek tek fabrikalardan çıkıp bir bütün olarak topluma bakalım. Çünkü böyle bir fabrikada olan sömürü, daha binlerce fabrikada da olmaktadır. Kapitalist sınıf, sayısız yüzbinleri bulan işçi sınıfını kiralar. Binlerce fabrikada, madende, çiftlikte ve ormanlarda milyonlarca işçi arı gibi çalışır. Sermaye onlara ücretlerini öder, onlarda yeniden sermayenin hizmetine girebilmek için aldıkları bu güçle dumadan işgüçlerini, çalışma yeteneklerini yenilerler. İşçi sınıfı, emegiyle sadece kendi ücretini ödemeye kalmaz, aynı zamanda da hakim sınıfların geliri olan artık değeri de yaratır. Bu artık değer, binlerce kanaldan hakim sınıfın cebine akar. Bunun bir kısmı, müteşebbisin kârı biçiminde, kapitalistin kendisine gider. Bir kısmı toprağın kirâsı olarak toprak sahibine gider. (Bunların ikisi aynı insan da olabilir) Bir kısmıda vergi biçiminde devletin kasasına akar. Yine başka kısımlarında, tüccarlara, mağaza sahiplerine gider, hayır işlerine harcanır. Kapitalist sistemin beslediği bütün asalaklar, artık değerden geçinir.

Ama artık değerlerin bir kısmı da (ki bu, en büyük kısmıdır) Yeniden kapitalist tarafından kullanılır. Kapitalistler artık değerlerin bir bölümünü sermayelerine eklerler ve sermaye büyür. Bununla işlerini genişletirler, daha çok işçi tutarlar, daha yeni ve verimli makineler alırlar, artan sayıda işçi onlara dahada çok artık değer getirir. Kapitalist işletmeler daha da büyür. Böylece her üretim ve satış devresinde, sermaye artık değerleri yığarak gittikçe büyür. Sermaye, işçileri sömürerek sürekli olarak büyür.

Artık sermayenin ne olduğunu açıkça görebiliyoruz. Sermaye herşeyden önce, belirli bir değerdir.: Bu değer, para biçiminde olabilir, hammadde, makina ve fabrika binası biçiminde olabilir, veya bitmiş, tamamlanmış mallar biçiminde(satılacak masalar örneğinin) olabilir. Ama biçimi ne olursa olsun, sermaye esas olarak, yeni değerler üretmek için, yani artık değerler üretmek için kullanılacak bir miktar değerdir. Bu bakımdan sermaye sadece bir değer değil, aynı zamanda bir toplumsal ilişkidir. Neden? Çünkü, sermaye bir toplumsal sınıfın malı olan ve bu sınıfa daha da çok kâr sağlayacak olan bir değer demektir. Yani bir sınıfın hakimiyetini sağlayan bir değerdir sermaye. İşte bu yüzden, sermayeye, sadece bir değer değil, sadece bir makina ve gereçler toplamı hiç değil, ama bir toplumsal ilişkidir diyoruz: Sömürü ilişkisi.

Kapitalist toplumda, makina ve fabrika binaları, sermaye biçimine bürünürler. Ama bunlar her zaman mı sermaye biçimini almışlardır?

Şüphesiz, değil. Eğer toplumun bütünü her şeyi kendi yararı için üreten ve bütün üretim araçlarına ortaklaşa sahip olan bir üreticiler topluluğu şeklinde örgütlenmiş olsaydı, ne makinalar ne de hammaddeler sermaye olurdu. Çünkü o zaman, makina, hammadde, toprak gibi üretim araçları, sınırlı sayıda zengin insan için kâr sağlayan özel mülkler olmaktan çıkarlardı. Demek ki, üretim araçları, ancak kapitalist sınıfın özel mülkiyeti haline geldiği zaman, ücretli emeği sömürmek için kullanıldığı zaman, artık değer elde etmek için kullanıldığı zaman sermaye olur.

Sermaye, kapitalist üretim süreci içinde, sürekli olarak yeni görünüşler, yeni biçimler almaktadır. Şimdi bu biçimlerin neler olduğunu görelim.

1. Kapitalist henüz üretim araçlarını ve işgücünü satın almış değildir. Ama bunları almak ve üretimi başlatmak niyetindedir. Şimdilik paradan başka bir şey yoktur. Burda kapitalistin elinde, para biçiminde sermaye vardır.

2. Kapitalist bu para ile pazara (piyasaya) girer- tabii kendisi gitmez, çünkü emrinde telefon, telgraf ve yüzlerce hizmetli vardır. Pazarda, üretim araçları ve işgücü satın alınır. Kapitalist bütün parasını bunlara harcar; Artık elinde sadece üretim araçları ve işgücü vardır. Ama bunlar artık meta olmaktan çıkmışlardır, artık satılmak için değil, bir başka metanın üretimi için kullanılacaklardır. Para, üretim araçlarına ve işgücüne dönüşmüştür. Sermayenin üzerindeki parasal örtü bir yana atılmıştır; sermaye artık sanayi ve sermayesi biçimini almıştır.

Şimdi üretim başlayabilir. Makinalar harekete geçirilir. İşçiler terler, makina ve binalar bir parça eskir ve yıpranır, hammaddeler tüketilir, işçiler yorulur.

3. Böylece bütün hammaddeler, makinaların kullanılan yani eskijen ve yıpranan parçaları, kullanılan işgücü, ağır ağır meta haline gelirler. Meta ya dönüşürler. (Bizim örneğimizde Masa olurlar) Böylece, sermaye yeni bir biçim alır: Meta biçimi. Ama şimdi, üretim tamamlandıktan sonra sermayenin sadece biçimi değişmiş değildir; Aynı zamanda değeri de artmıştır. Çünkü üretim sırasında ona yeni bir artık değer eklenmiştir.

4. Kapitalistin üretim yapmaktaki amacı, kendi kullanımı için ürün yaratmak değil, pazarda satılmak için meta üretmektir. Üretilen ve biriken metalar satılmalıdır. Kapitalist ilkin bir alıcı olarak gitmişti pazara. Şimdi ise bir satıcı olarak gidecektir. Depolardaki ve mağazalardaki metaları satacak ve para alacaktır. Bu metaların satılmasıyla, sermaye meta biçiminden yeniden para biçimine döner. Ama kapitalistin şimdi eline geçen para, başta üretim araçları ve işgücüne harcandığı paradan çok fazladır. Bu fazlalık, üretim sırasında yaratılan artık değerın paraya dönüşmesi ile meydana çıkmıştır.

Ne varki, sermayenin hareketi burada bitmez. Genişlemiş sermaye, yeniden üretime koşular ve eskisinden de büyük bir artık değer getirir. Bu artık değer yeniden sermayeye eklenir ve böylece yeni bir devre başlar. Sermaye bir kartopu gibi yuvarlanır ve her dönüşünde yeni ve bir öncekinden daha büyük bir artık değer eklenir ona. Bunun sonucunda kapitalist üretim sürekli olarak genişler.

Böylece sermaye işçi sınıfından artık değer emerek büyür ve egemenliğini her yere yayar. Bu geçmiş çağlardaki sömürden farklıdır. Kapitalizmden önce de toplumlarda ~~xx~~ sömürü vardı, bir sınıfın bir başka sınıf tarafından sömürülmesi vardı. Eski çağlardaki köleci toplumu düşünelim.

Artık sermayenin ne olduğunu açıkça görebiliyoruz. Sermaye herşeyden önce, belirli bir değerdir.: Bu değer, para biçiminde olabilir, hammadde, makina ve fabrika binası biçiminde olabilir, veya bitmiş, tamamlanmış mallar biçiminde(satılacak masalar örneğinin) olabilir. Ama biçimi ne olursa olsun, sermaye esas olarak, yeni değerler üretmek için, yani artık değerler üretmek için kullanılacak bir miktar değerdir. Bu bakımdan sermaye sadece bir değer değil, aynı zamanda bir toplumsal ilişkidir. Neden? Çünkü, sermaye bir toplumsal sınıfın mali olan ve bu sınıfa daha da çok kâr sağlayacak olan bir değer demektir. Yani bir sınıfın hakiniyetini sağlayan bir değerdir sermaye. İşte bu yüzden, sermayeye, sadece bir değer değil, sadece bir makina ve gereçler toplamı hiç değil, ama bir toplumsal ilişkidir diyoruz: Sömürü ilişkisi.

Kapitalist toplumda, makina ve fabrika binaları, sermaye biçimine bürünürler. Ama bunlar her zaman mı sermaye biçimini almışlardır?

Şüphesiz, değil. Eğer toplumun bütünü her şeyi kendi yararı için üreten ve bütün üretim araçlarına ortaklaşa sahip olan bir üreticiler topluluğu şeklinde örgütlenmiş olsaydı, ne makineler nede hammaddeler sermaye olurdu. Çünkü o zaman, makina, hammadde, toprak gibi üretim araçları, sınırlı sayıda zengin insan için kâr sağlayan özel mülkler olmaktan çıkarlardı. Demek ki, üretim araçları, ancak kapitalist sınıfın özel mülkiyeti haline geldiği zaman, ücretli emeği sömürmek için kullanıldığı zaman, artık değer elde etmek için kullanıldığı zaman sermaye olur.

Sermaye, kapitalist üretim süreci içinde, sürekli olarak yeni görünüşler, yeni biçimler almaktadır. Şimdi bu biçimlerin neler olduğunu görelim.

1. Kapitalist henüz üretim araçlarını ve işgücünü satın almış değildir. Ama bunları almak ve üretimi başlatmak niyetindedir. Şimdilik paradan başka bir şey yoktur. Burda kapitalistin elinde, para biçiminde sermaye vardır.

2. Kapitalist bu para ile pazara (piyasaya) girer- tabii kendisi gitmez, çünkü emrinde telefon, telgraf ve yüzlerce hizmetli vardır. Pazarda, üretim araçları ve işgücü satın alınır. Kapitalist bütün parasını bunlara harcar; Artık elinde sadece üretim araçları ve işgücü vardır. Ama bunlar artık meta olmaktan çıkmışlardır, artık satılmak için değil, bir başka metanın üretimi için kullanılacaklardır. Para, üretim araçlarına ve işgücüne dönüşmüştür. Sermayenin üzerindeki parasal örtü bir yana atılmıştır; sermaye artık sanayi ve sermayesi biçimini almıştır.

Şimdi üretim başlayabilir. Makinalar harekete geçirilir. İşçiler terler, makina ve binalar bir parça eskir ve yıpranır, hammaddeler tüketilir, işçiler yorulur.

3. Böylece bütün hammaddeler, makinaların kullanılan yani eskiyen ve yıpranan parçaları, kullanılan işgücü, ağır ağır meta haline gelirler. Meta ya dönüşürler. (Bizim örneğimizde Masa olurlar) Böylece, sermaye yeni bir biçim alır: Meta biçimi. Ama şimdi, üretim tamamlandıktan sonra sermayenin sadece biçimi değişmiş değildir; Aynı zamanda değeri de artmıştır. Çünkü üretim sırasında ona yeni bir artık değer eklenmiştir.

4. Kapitalistin üretim yapmaktaki amacı, kendi kullanımı için ürün yaratmak değil, pazarda satılmak için meta üretmektir. Üretilen ve biriken metalar satılmalıdır. Kapitalist ilkin bir alıcı olarak gitmişti pazara. Şimdi ise bir satıcı olarak gidecektir. Depolardaki ve mağazalardaki metaları satacak ve para alacaktır. Bu metaların satılmasıyla, sermaye meta biçiminden yeniden para biçimine döner. Ama kapitalistin şimdi eline geçen para, başta üretim araçları ve işgücüne harcadığı paradan çok fazladır. Bu fazlalık, üretim sırasında yaratılan artık değerın paraya dönüşmesi ile meydana çıkmıştır.

Ne varki, sermayenin hareketi burada bitmez. Genişlemiş sermaye, yeniden üretime koşulur ve eskisinden de büyük bir artık değer getirir. Bu artık değer yeniden sermayeye eklenir ve böylece yeni bir devre başlar. Sermaye bir kartopu gibi yuvarlanır ve her dönüşünde yeni ve bir öncekinden daha büyük bir artık değer eklenir ona. Bunun sonucunda kapitalist üretim sürekli olarak genişler.

Böylece sermaye işçi sınıfından artık değer emerek büyür ve egemenliğini her yere yayar. Bu geçmiş çağlardaki sömürüden farklıdır. Kapitalizmden önce de toplumlarda ~~xx~~ sömürü vardı, bir sınıfın bir başka sınıf tarafından sömürülmesi vardı. Eski çağlardaki köleci toplumu düşünelim.

Köle sahibi sınıf kölelerin sırtından geçiniyordu, onları zorla çalıştırarak yaşıyordu. Ama kölelerin ürettiği herşey, köle sahipleri tarafından yeniyor icililiyor ve giyiliyordu. Geri kalan çok küçük bir parça da kölenin kendisi tarafından tüketiliyordu. O çağlarda, meta üretimi çok kısıtliydi. Pazarlar hemen hemen hiç ~~gelişmemiş~~ gelişmemişti. Eğer köle sahibi, kendi tüketimini aşan bir miktar üretmeye zorlasaydı kölelerini, bu ürünler satılmayacakları için çürümek zorunda kalırlardı. Üretim, hakim sınıfın ve kısmen de emekçi kölelerin ihtiyaçları ile sınırlı idi. Bundan fazlası genellikle üretilmezdi. Kapitalizmde ise durum çok farklıdır. Burada üretim doğrudan doğruya ihtiyaçların doyurulması için değil, kâr elde etmek için yapılır. Kapitalizmde, metalar satılmak için, kârların yığılması için üretilir. Başka kapitalistlerle yarışan bir kapitalist, malların ucuza maletmek ve böylece kârını arttırmak için, sürekli olarak üretimini genişletmek zorundadır. Bunun için de artık değeri, yani kârı arttırmalıdır; yoksa piyasayı başka kapitalistlere kaptırır. Kapitalistin kâr peşinde koşması buna bağlıdır. Bu kâr hırsı kapitalist üretimin, başlıca motoru, hareket ettiricisidir.

KAPİTALİZMİN ÇELİŞKİLERİ VAR MIDIR?

Buraya kadar, kapitalizmi kaba hatlarıyla tarif etmeye üretim ilişkilerinin neler olduğunu göstermeye çalıştık. Kapitalizmde, bütün "eşitlik, adalet" masallarının tersine, bir sınıfın bir başka sınıf tarafından sömürülmesi olduğunu gördük. Peki, bu sömürü, bu adaletsiz durum hep böyle sürüp gidecek mi?

Şimdi, hiç bir sosyal düzen sadece adaletsiz olduğu için, kendiliğinden çökmez. Bir sosyal düzenin aşılıp, yerine daha ileri bir düzenin kurulması için şu şartların var olması gerekir:

1. Düzenin çelişkili olması, yani düzenin çeşitli parçalarının bir-biriyle uyumlu olmaması,
2. Daha ileri bir düzenin dayanağı maddi şartların, var olan düzenin içinde ortaya çıkmış olması,
3. Daha ileri bir sosyal düzen kurmak isteyen güçlü bir sosyal sınıfın var olması.

Bu üç şart açısından kapitalist topluma baktığımızda, bunların üçünün de var olduğunu görüyoruz.

Kapitalist sistem çelişkilidir. Bu çelişkiler, sürekli tekrarlanan ekonomik krizlerde kendilerini göstermektedirler.

Kapitalist sistem, dev bir işbölümü yaratarak üretimi ve emeği toplumsallaştırarak, dünyanın her yerini birbirine bağlayarak, üretim araçları üzerindeki dar özel mülkiyetin kaldırılmasına ve bütün topluma maledilmesine maddi bir dayamak hazırlamaktadır.

Kapitalist sistem, hergün yüzlerce insanı mülksüzleştirerek çıkarılmı üretim araçlarının toplumun mülkiyetine geçirilmesinde yatan bir sınıf yani modern işçi sınıfını yaratmaktadır.

~~XXXXXX~~ Demek ki, kapitalist sistem, ~~XXXXXX~~ kendini yıkacak şartları yine kendi içinde taşımaktadır. Bu da ayrı bir inceleme konusudur.